

ARIJANA KOPRČINA
povjesničarka umjetnosti, viša kustosica
voditeljica zbirke metala Muzeja za
umjetnost i obrt, Zagreb

Oblikovanje srebra u 19. stoljeću u Hrvatskoj

doktorska disertacija
Mentor: dr. sc. Jasna Galjer, izv. prof.

**Disertacija je obranjena 28. prosinca 2012. na
Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu,
pred povjerenstvom:**
dr.sc. Irena Kraševac, v. znan. sur.
dr.sc. Frano Dulibić, izv. prof.
dr.sc. Dragan Damjanović, doc.

SAŽETAK

Radom *Oblikovanje srebra u Hrvatskoj u 19. stoljeću* donesen je presjek stilskih mijena u sferi primijenjenih umjetnosti i presjek oblikovanja srebrnih predmeta upotrebljavanih u Hrvatskoj od posljednjih desetljeća 18. st. do kraja 19. st. Obuhvaćeno je profano i sakralno srebro, produkcija hrvatskih zlatara, kao i uvezena srebrnina i posrebreno posuđe te dijelom i nakit, čime je omogućen uvid u promjene mode i ukusa hrvatskih naručitelja.

Istraživanjem je utvrđen opseg domaće produkcije 19. st. pri čemu je fokus stavljen na utvrđivanje stilskih odrednica relevantnih pri odabiru analizirane građe; detaljno je obrađeno zagrebačko zlatarstvo temeljem usporedbi sa zlatarstvom drugih hrvatskih gradova, prvenstveno Dubrovnika i Varaždina kao najistraženijih. Stilskim usporedbama domaćeg zlatarstva s inozemnim primjerima utvrđeni su utjecaji na oblikovanje i paralele u najčešćim narudžbama poput pribora za jelo, svijećnjaka te srebra za opremu stola: soljenki, posuđa za serviranje kave i čaja i sličnog. Uz stilske elemente relevantne za povijest oblikovanja, u radu je stavljen akcent i na kulturološki kontekst upotrebe srebrnog posuđa i pribora, neophodan za razumijevanje naručitelja i sredine. A temeljem istraživanja načina školovanja zlatara i zakona

o kontroli plemenitih metala te zastupljenosti trgovaca srebrom, zlatom i nakitom od 1840-ih nadalje, utvrđeni su razlozi zamiranja zlatarstva tijekom 19. st. Za razliku od prve polovine stoljeća u kojoj je dominiralo zlatarstvo domaćih majstora, druga polovina stoljeća obilježena je uvoznom, bečkom i njemačkom te znatno manje francuskom produkcijom srebrnog i posrebnog posuđa i upotrebni predmeta. Prevlast trgovine od sredine stoljeća bila je nezaustavljiva, stoga se u kontinentalnoj zoni gotovo više ne susreću radovi domaćih zlatara za razliku od Dalmacije gdje je zlatarski zanat održan tradicionalnim narudžbama.

Stilski pregled započinje prijelazom između rokoka i klasicizma, nastavlja se klasicizmom 18. stoljeća, oblikovanjem empirea do 1830-ih, te klasicizirajućim oblikovanjem u ranom bidermajeru i bidermajerom 1830-ih i 1840-ih godina.

Potom se obrađuju neostilovi u oblikovanju srebra: romantična neogotika, drugi rokoko, mješoviti stil sredine 19. st., te stil obnove klasicističkih utjecaja u drugoj polovini stoljeća. Obrađeno je i oblikovanje u stilu neorenesanse, trećeg rokoka, eklektizma i orijentalizma; spomenuti se neostilovi pretežno javljaju u uvoznj produkciji i izvedbama profanog karaktera. U sakralnim narudžbama druge polovine 19. stoljeća istaknute su neoromanika i neogotika u izvedbama crkvene opreme i liturgijskog posuđa. Ističe se oprema đakovačke i zagrebačke katedrale izvedena prema nacrtima Karla Rösnera, Friedricha Schmidta i Hermana Bolléa; većinu sakralnog posuđa i opreme izvela je bečka tvrtka "Brix i Anders" te ljubljanska "Samassa". Analizom građe sačuvane u Riznici zagrebačke katedrale i u Muzeju za umjetnost i obrt napravljena je vjerojatna rekonstrukcija prve verzije opreme glavnog oltara zagrebačke katedrale te utvrđena oprema (svijećnjaci, kanonske tablice) pojedinih oltara. Bolléovom poticanju domaćeg obrta dano je istaknuto mjesto, uz sakralne i profanim narudžbama poput reprezentativnog nakita izrađivanog u radionici "Bulvan i Pečak".

Obradom teme o oblikovanju srebra istražena je dostupna građa sačuvana u muzejskim

kolekcijama, u crkvenom i privatnom posjedu, relevantna za povijest ove sfere primijenjene umjetnosti. Donesena je klasifikacija stilova u oblikovanju primijenjene umjetnosti i utvrđena slika izuzetnog stilskog pluralizma koji čini jedini kontinuitet razdoblja. Time je u stručnom i znanstvenom smislu nadopunjen dosadašnji korpus poznavanja povijesti umjetnosti 19. stoljeća u Hrvatskoj, a posebno dionica povijesti primijenjene umjetnosti.